

مبانی نظری و فلسفی آموزش از دور

(رشته علوم تربیتی)

www.ketab.ir

دکتر محمدرضا سرمدی محمدحسن صیف سعید طالبی

دانشگاه پیام‌نور

۱۷۳۹

گروه علوم تربیتی

(۱۱۴۱)

سرشناسه	: سرمدی، محمدرضا، ۱۳۴۴-
عنوان و پدید آور	: مبانی نظری و فلسفی آموزش از دور ۱
مشخصات نشر	: مؤلفان: محمدرضا سرمدی، محمدحسن صیف، سعید طالبی، تهران: دانشگاه پیام‌نور، ۱۳۹۰.
مشخصات ظاهری	: ۱۹۱ ص.
فروست	: دانشگاه پیام‌نور، ۱۷۳۹، گروه علوم تربیتی، ۱۱۴۱/۲.
شابک	: 978-964-387-781-1
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا.
یادداشت	: کتابنامه.
یادداشت	: واژه‌نامه.
موضوع	: آموزش از راه دور
شناسه افزوده	: صیف، محمدحسن
شناسه افزوده	: طالبی، سعید، ۱۳۵۴-
شناسه افزوده	: دانشگاه پیام‌نور
رده بندی کنگره	: LC ۵۸۰۰/۴م۲
رده بندی دیویی	: ۳۷۱/۳۵
شماره کتابشناسی ملی	: ۲۳۲۳۳۲۹

مبانی نظری و فلسفی آموزش از دور

مؤلفان: دکتر محمدرضا سرمدی - محمدحسن صیف - سعید طالبی

ویراستار علمی: دکتر محسن عیسوی

طراح آموزشی: زهرا جلال‌زاده

ویرایش زبانی - الکترونیکی: زهرا جلال‌زاده

تهیه و تولید: مدیریت تولید مواد و تجهیزات آموزشی

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: مرکز چاپ و انتشارات دانشگاه پیام‌نور

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

نوبت و تاریخ چاپ: چاپ اول تیر ۱۳۹۰

شابک: ۱ - ۷۸۱ - ۳۸۷ - ۹۶۴ - ۹۷۸

ISBN: 978 - 964 - 387-781-1

فروش این کتاب فقط از طریق نمایندگی‌های دانشگاه پیام‌نور مجاز می‌باشد و فروش آن در سایر مراکز فروش کتاب موجب تعقیب قانونی فروشنده خواهد گردید

(کلیه حقوق نشر اعم از جایی، الکترونیکی، تصویری، صوتی و اینترنتی برای دانشگاه پیام‌نور محفوظ است)

قیمت: ۴۰۰۰۰ ریال

بسم الله الرحمن الرحيم

پیشگفتار ناشر

کتاب‌های دانشگاه پیام نور حسب مورد و با توجه به شرایط مختلف یک درس در یک یا چند رشته دانشگاهی، به صورت کتاب درسی، متن آزمایشگاهی، فرادرسی، و کمک درسی چاپ می‌شوند.

کتاب درسی نمره کوشش‌های علمی صاحب اثر است که براساس نیازهای درسی دانشجویان و سرفصل‌های مصوب تهیه و پس از داوری علمی، طراحی آموزشی، و ویرایش علمی در گروه‌های علمی و آموزشی، به چاپ می‌رسند. پس از چاپ ویرایش اول اثر، با نظرخواهی‌ها و داوری علمی مجدد و با دریافت نظرات اصلاحی و متناسب با پیشرفت علوم و فناوری، صاحب اثر در کتاب تجدیدنظر می‌کند و ویرایش جدید کتاب با اعمال ویرایش و بانی و صورتی جدید چاپ می‌شود. متن آزمایشگاهی (م) راهنمایی است که دانشجویان با استفاده از آن و کمک استاد، کارهای عملی و آزمایشگاهی را انجام می‌دهند.

کتاب‌های فرادرسی (ف) و کمک‌درسی (ک) به منظور غنی‌تر کردن منابع درسی دانشگاهی تهیه و بر روی لوح فشرده تکثیر می‌شوند و یا در وبگاه دانشگاه قرار می‌گیرند.

مدیریت تولید محتوا و تجهیزات آموزشی

فهرست

مقدمه.....	نه
فصل ۱: پارادایم و جایگاه آن در تعلیم و تربیت.....	۱
۱.۱ مقدمه.....	۱
۲.۱ پارادایم و تعاریف آن.....	۱
۳.۱ اصول اساسی و ارکان پارادایم.....	۴
۱.۳.۱ هستی‌شناسی.....	۵
۲.۳.۱ معرفت‌شناسی.....	۵
۳.۳.۱ روش‌شناسی.....	۶
۴.۱ ضرورت آشنایی با پارادایم‌ها در تعلیم و تربیت.....	۷
۵.۱ پارادایم‌های راهبر در تعلیم و تربیت.....	۷
۱.۵.۱ پارادایم پوزیتیویسم.....	۸
۲.۵.۱ پارادایم پساپوزیتیویسم.....	۱۱
۳.۵.۱ پارادایم پراگماتیسم.....	۱۳
۴.۵.۱ پارادایم ساخت‌گرایی.....	۱۵
منابع.....	۱۷
فصل ۲: ماهیت و تعاریف آموزش از دور.....	۲۱
۲.۱ مقدمه.....	۲۱
۲.۲ تعاریف آموزش از دور.....	۲۱
۱.۲.۲ دیدگاه بورگ هولمبرگ.....	۲۲
۲.۲.۲ دیدگاه مایکل مور.....	۲۳
۳.۲.۲ دیدگاه اوتو پیترز.....	۲۴
۴.۲.۲ دیدگاه دسموند کیگان.....	۲۵
۵.۲.۲ جمع‌بندی.....	۲۵
۳.۲ مفهوم آموزش از دور.....	۲۶
۱.۳.۲ مؤلفه‌های مهم در فهم آموزش از دور.....	۲۷
۲.۳.۲ دیدگاه‌های مختلف درباره مفهوم آموزش از دور.....	۲۷
۳.۳.۲ سطوح مفهوم آموزش از دور.....	۲۸
۴.۳.۲ فهم نسبی و تکاملی.....	۳۰
۵.۳.۲ ساختارشکنی آموزش از دور.....	۳۰
۴.۲ ماهیت آموزش از دور.....	۳۱

۳۳	۱.۴.۲ ارزش‌های محوری نظام ارزشی مدرسان و فراگیران در آموزش از دور
۳۵	۲.۴.۲ آموزش برابر و در فاصله دور
۳۵	۳.۴.۲ تعاملات آموزشی ارزش‌مند در آموزش از دور
۳۷	۵.۲ ارکان آموزش از دور
۳۷	۱.۵.۲ طراحی آموزشی
۳۸	۲.۵.۲ فرایند ارتباط
۳۹	۳.۵.۲ دسترسی و کیفیت
۴۰	۴.۵.۲ الگوها
۴۲	۵.۵.۲ تدریس و یادگیری
۴۴	۶.۲ پارادایم و نسل‌های فناوری
۴۶	منابع
۵۱	فصل ۳: نظریه‌های مهم در آموزش از دور
۵۱	۱.۳ مقدمه
۵۱	۲.۳ مقایسه آموزش از دور و فرایندهای صنعتی
۵۲	۳.۳ نظریه فاصله تبادلی و خودمختاری یادگیرنده
۵۳	۴.۳ نظریه‌ای درباره تدریس در آموزش از دور
۵۵	۵.۳ نظریه ادغام فعالیت‌های تدریس و یادگیری
۵۶	۶.۳ نظریه ارتباط و کنترل یادگیرنده
۵۷	۷.۳ نظریه سبب‌ی آموزشی از دور
۵۸	۸.۳ آموزش از دور بر پایه نظریه کلی آموزش و یادگیری
۶۰	۱.۸.۳ آموزش از دور و آموزش چهاره‌چهره
۶۲	۲.۸.۳ دادن اختیار به دانشجویان یا کنترل آن‌ها
۶۷	۳.۸.۳ نظریه پراتون
۶۸	۴.۸.۳ یافتن نظریه
۶۹	۹.۳ فرضیه‌های فرعی درباره یادگیری از دور
۷۱	۱۰.۳ فرضیه‌های سازمان و اداره
۷۱	نظریه پوپر
۷۲	۱۱.۳ ترکیبی از دیدگاه‌های نظری
۷۴	۱۲.۳ پیشنهادی برای تکامل بیش‌تر نظریه آموزش از دور
۷۵	۱۳.۳ کاربرد بیش‌تر الگوی پیشنهادی
۷۶	۱.۱۳.۳ محتوا
۷۶	۲.۱۳.۳ یادگیرنده
۷۷	۱۴.۳ نتایج
۷۷	۱۵.۳ نظریه فاصله تبادلی
۷۸	۱.۱۵.۳ پرسش و پاسخ کلاسی (گفت‌وگو آموزشی)
۸۰	۲.۱۵.۳ ساختار برنامه
۸۳	۳.۱۵.۳ خودمختاری یادگیرنده
۸۹	۱۶.۳ در جستجوی تعریف و نظریه‌ای درباره آموزش از دور
۸۹	۱.۱۶.۳ فناوری آموزشی چیست؟

۹۰	۲.۱۶.۳ رابطه بین فناوری آموزشی و آموزش از دور
۹۳	۳.۱۶.۳ نگاهی به نظریه‌های مختلف آموزش از دور
۹۶	۴.۱۶.۳ نظر یادگیرندگان
۹۶	۵.۱۶.۳ نظر صاحب‌نظران
۹۸	منابع
۱۰۳	فصل ۴: مبانی معرفت‌شناسی آموزش از دور
۱۰۳	۱.۴ مقدمه
۱۰۴	۲.۴ معانی لغوی و اصطلاحی واژه معرفت
۱۰۵	۱.۲.۴ معرفت در مفهوم کاردانی
۱۰۵	۲.۲.۴ معرفت در مفهوم آشنایی با امور جزئی
۱۰۶	۳.۲.۴ معرفت گزاره‌ای
۱۰۶	۳.۴ تعریف معاصر از معرفت‌شناسی
۱۰۸	۴.۴ انواع معرفت‌شناسی
۱۰۹	۱.۴.۴ رویکردهای مختلف در معرفت‌شناسی مطلق
۱۱۰	۲.۴.۴ معرفت‌شناسی قطبی‌گرا در رویکرد یاددهی-یادگیری
۱۱۲	۵.۴ تأثیر دیدگاه‌های معرفت‌شناسی بر تحولات نظام آموزش باز و از دور
۱۱۶	۶.۴ آموزش باز و از راه دور و نیازهای معرفت‌شناسی جامعه مدرن
۱۲۰	۱.۶.۴ رابطه رویکردهای یاددهی-یادگیری با معرفت‌شناسی‌ها
۱۲۱	۲.۶.۴ بررسی معرفت‌شناسی، روش‌ها، و رویکردهای یاددهی-یادگیری
۱۲۲	۳.۶.۴ معرفت‌شناسی و فعالیت‌های یاددهی-یادگیری
۱۳۶	منابع
۱۴۱	فصل ۵: مبانی انسان‌شناسی در آموزش از دور
۱۴۱	۱.۵ مقدمه
۱۴۱	۲.۵ دیدگاه فلاسفه
۱۴۶	۳.۵ تعریف انسان‌گرایی
۱۴۹	۴.۵ انواع انسان‌گرایی
۱۵۱	۵.۵ سنت انسان‌گرایی
۱۵۱	۱.۵.۵ پیشکوتان فلسفی
۱۵۵	۲.۵.۵ آموزه‌های اخلاقی
۱۵۵	۶.۵ مکتب انسان‌گرایی و آموزش از دور
۱۵۸	منابع
۱۶۱	فصل ۶: مبانی ارزش‌شناسی در آموزش از دور
۱۶۱	۱.۶ مقدمه
۱۶۱	۲.۶ علم اخلاق چیست؟
۱۶۲	۳.۶ علم اخلاق و فناوری‌های آموزشی
۱۶۵	۴.۶ علم اخلاق در آموزش از دور
۱۶۶	۵.۶ ضرورت علم اخلاق در آموزش از دور
۱۶۸	۱.۵.۶ خدمات پشتیبانی از دانشجو
۱۶۹	۲.۵.۶ رسانه‌های آموزشی

۱۶۹	۶.۶ مزایای علم اخلاق در آموزش از دور
۱۷۰	۷.۶ دستورالعمل‌هایی برای تحقیقات آینده درباره آموزش از دور
۱۷۱	۱.۷.۶ ابعاد و اهمیت اخلاق در پژوهش
۱۷۳	۲.۷.۶ رموز راهنمای اخلاقی
۱۷۵	۳.۷.۶ ابعاد اخلاقی پژوهش‌های اینترنتی
۱۷۶	۸.۶ نظام‌های اخلاقی در تعامل‌ها و روابط آموزش از دور
۱۷۹	۹.۶ مفاهیم و تمرین‌های اخلاقی در آموزش از دور
۱۸۱	۱۰.۶ اخلاق و یونسکو
۱۸۲	۱۱.۶ حافظ اخلاق
۱۸۳	منابع
۱۶۱	نمایه

www.ketab.ir

پیشگفتار

پیشرفت فناوری ارمغان انقلاب صنعتی اروپاست که صورت‌های جدیدی از آموزش و یادگیری را در دنیای امروز فراهم آورد، از جمله صورت آموزش از دور را. انقلاب در فناوری اطلاعات و ارتباطات در دهه‌های اخیر موقعیت‌های جدیدی را برای آموزش از دور فراهم کرد. مهم‌ترین آن‌ها جذب صدها میلیون فراگیر از قشرهای مختلف اجتماعی در این نظام و تغییر ساختارهای نظام‌های آموزشی و از بین رفتن و تغییر رویکردها و پارادایم‌های سنتی، و فرایندهای یاددهی و یادگیری است که خود معلول مبانی نظری و عملی نوین در آموزش از دور است.

تصویر آموزش از دور در قرن بیست و یکم به کل تغییر یافته است. متون غنی در زمینه آموزش از دور نشانه توسعه مبانی و رویکردهای نظری و عملی در این رشته است و با توجه به نیاز مبرم به این منابع، آینده‌ای درخشان را برای جامعه علمی نوید می‌دهد.

به دلیل ماهیت میان‌رشته‌ای آموزش از دور و بسترها و زمینه‌های آن، متأسفانه خلأ اطلاعاتی بسیاری در کشور وجود دارد. این امر پیامدهای بسیار زیانباری برای دانشجویان و پژوهشگران در پی نخواهد داشت. این خلأ اطلاعاتی و نیاز مبرم جامعه علمی کشور به وجود منابع تخصصی در زمینه آموزش از دور، همچنین ضرورت آشنایی دانشجویان دوره‌های تخصصی و پژوهشگران به مفاهیم اساسی و زیربنایی نظری و فلسفی آموزش از دور مؤلفان را برانگیخت تا درصدد تدوین کتابی با عنوان *مبانی نظری و فلسفی آموزش از دور* برآیند.

کتاب حاضر برای دانشجویان دوره دکتری آموزش از دور تهیه شده است، مشتمل بر شش فصل. مؤلفان سعی کرده‌اند در تدوین آن کمال پیوستگی مطالب را رعایت نمایند. در فصل ۱، ضمن معرفی پارادایم‌های راهبر و اساسی تعلیم و تربیت، زمینه آشنایی و به‌کارگیری این پارادایم‌ها و مفروضه‌های متناسب با ساختار نظام آموزش از دور برای دانشجویان دوره دکترا فراهم آمده است. در فصل ۲، خوانندگان با تعاریف، مفاهیم اساسی، ماهیت آموزش از دور و فهم آن آشنا می‌شوند. فصل ۳ به بیان نظریه‌های اساسی آموزش از دور از دید صاحب‌نظران و مقایسه آن‌ها با یکدیگر می‌پردازد. در فصل ۴، خوانندگان روند معرفت‌شناختی در نسل‌های مختلف این نظام را درک خواهند کرد. فصل ۵ مبانی انسان‌گرایی و در نهایت فصل ۶ مبانی اخلاقی آموزش از دور را بررسی می‌کند.

اگرچه کتاب حاضر برای دانشجویان دکتری آموزش از دور تدوین شده، اما منبع مهمی برای استفاده سایر دانشجویان و پژوهشگران علاقه‌مند به آموزش از دور است. مؤلفان امید دارند با وجود خلأ عظیم منابع تخصصی در زمینه آموزش از دور، این کتاب بتواند به سهم خود نیازهای دانشجویان و پژوهشگران علاقه‌مند به آموزش از دور را مرتفع نماید. همچنین معتقدند که این اثر، همانند بسیاری از آثار علمی و تخصصی، حاوی قوت‌ها و ضعف‌هایی است. لذا، مؤلفان این اثر از نظرات اساتید، پژوهشگران، و دانشجویان در این زمینه استقبال می‌نمایند.

محمدرضا سرمدی

بهار ۱۳۹۰

فصل اول در یک نگاه

پارادایم و تعاریف آن

اصول اساسی و ارکان پارادایم

هستی‌شناسی

معرفت‌شناسی

روش‌شناسی

ضرورت آشنایی با پارادایم‌ها در تعلیم و تربیت

پارادایم‌های راهبر در تعلیم و تربیت

پارادایم پوزیتیویسم

الف) هستی‌شناسی از دیدگاه پارادایم پوزیتیویسم

ب) معرفت‌شناسی از دیدگاه پارادایم پوزیتیویسم

ج) روش‌شناسی از دیدگاه پارادایم پوزیتیویسم

پارادایم پساپوزیتیویسم

الف) هستی‌شناسی از دیدگاه پارادایم پساپوزیتیویسم

ب) معرفت‌شناسی از دیدگاه پارادایم پساپوزیتیویسم

ج) روش‌شناسی از دیدگاه پارادایم پساپوزیتیویسم

پارادایم پراگماتیسم

الف) هستی‌شناسی از دیدگاه پارادایم پراگماتیسم

ب) معرفت‌شناسی از دیدگاه پارادایم پراگماتیسم

ج) روش‌شناسی از دیدگاه پارادایم پراگماتیسم

پارادایم ساخت‌گرایی

الف) هستی‌شناسی از دیدگاه پارادایم ساخت‌گرایی

ب) معرفت‌شناسی از دیدگاه پارادایم ساخت‌گرایی

ج) روش‌شناسی از دیدگاه پارادایم ساخت‌گرایی